

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

4 Vtrum si est intellectiuæ, sit operatio intellectus, an voluntatis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

¶ Super questionis de
sua Avicennam quor
dam.

IN hac tertia qua-
estione videtur quod
articulum nihil
occurrit scribendum
nisi quod in secundo
articulo tria notanda
specialiter sunt. Pri-
mum in corpore, quod
cum dicitur. Vnum
quodque est proprie
suam operationem,
potest dupliciter in-
telligi. Primum sicut
propter rem, quae est
eius finis: & sic falsis-
simum est. Alio modo
sicut proprium
complementum: &
sic est verum, ita quod
vnumquodque ha-
bens operationem ef-
se propter suam ope-
rationem, nihil aliud
est quam esse propter
seipsum in ac-
tu completo & per-
fecto.

arti. 7. huius
quast. 1. q. 2. ad 1.

¶ Secundum, in re-
sponse ad secundum,
scilicet quod cum
dicitur, Beati-
tudo est status om-
nium bonorum ag-
gregatione perfectus,
non est practicatio
essentialis, sed causa-
lis: ita quod intelli-
gatur beati-
tudo, ut
causa est status talis
ut effectus, quoniam
ipsa beati-
tudinis es-
sencia est, per quam
est talis status: ut in li-
tera dicitur.

* aliquantu-
lo ante me-
diam epist.
est epist. 16.
rom 2.
* in 3. part.
sed no com-
ple.

¶ Tertium, in respon-
sione ad tertium, quod
memoratis ambigui-
tatis tam simpliciter,
quam apud aucto-
rem de iudicio ac-
tionis transeuntis:
propter quod forte
litera apponit ly ma-
gis, dicendo quod est
magis perfectio pa-
tientis. Nam secun-
dum veritatem actio
immanens principa-
liter est propter per-
ficiendum agens ip-
sum, actio vero tran-
siciens principaliter est
propter perficiendum
aliud. Verum autem
sicut actio immanens
redundat in alter-
rum, ita quoque actio
transiens perficitur a-
gens: non est mora-
lis negotij, sed alibi
discernitur, si Deus
dederit.

¶ In isto 4. articulo
disputatio illa con-
sueti occurrit de
beatitudine. Vtrum
essentialiter sit actus
intellectus, vel no-
luntatis. Scotus e-

per ipsam secundum omnes par-
tes suas: sed per operationes sen-
sitiuas quadam partes animae per-
ficiuntur. ergo operatio sensitiua
requiritur ad beatitudinem.

SED CONTRA. In operatione
sensitiua communicat nobis bru-
ta animalia, non autem in beati-
tudine. ergo beati-
tudo non consistit
in operatione sensitiua.

RESPON. Dicendum, quod ad be-
atitudinem potest aliquid pertine-
re tripliciter. Vno modo essentia-
liter: Alio modo antecedenter:
Tertio modo consequenter. Ef-
fentialiter quidem non potest per-
tineret operatio sensus ad beati-
tudinem: nam beati-
tudo hominis
consistit essentialiter in coniun-
ctione ipsius ad bonum increa-
tum, quod est ultimus finis, ut sit
praesens finis est *, cui homo co-
iungi non potest per sensus ope-
rationem. Similiter etiam, quia si
cut ostensum est *, in corporalibus
bonis beati-
tudo hominis non co-
sistit, quae tamen sola per sensus
operationem attingimus. Possunt
autem operationes sensus pertine-
re ad beatitudinem antecedenter,
& consequenter. Antecedenter
quidem secundum beatitudinem
imperfectam, qualis in presenti
vita haberi potest: nam operatio
intellectus praeparat operationem
sensus. Consequenter autem in il-
la perfecta beatitudine, quae ex-
pectatur in caelo: quia post resurre-
ctionem ex ipsa beatitudine ani-
mae, ut Augustinus dicit in episto-
la ad Dioscorum *, fiet quadam
resistentia in corpore, & in sensus
corporeos, ut in suis operationibus
perficiantur: ut infra magis pa-
tebit, cum de resurrectione age-
tur. Non autem tunc operatio, qua
mens humana Deo coniungitur,
a sensu dependet.

AD PRIMUM ergo dicendum,
quod obiectio illa probat, quod
operatio sensus requiritur antece-
denter ad beatitudinem imperfec-
tam, qualis in hac vita haberi
potest.

AD SECUNDUM dicendum, quod
beatitudo perfecta, qualem ange-
li habent, habet congregationem
omnium bonorum per coniun-
ctionem ad vniuersalem fontem
totius boni, non quod indigeat sin-
gulis particularibus bonis: sed in hac
beatitudine imperfecta requiritur
congregatio bonorum sufficientium
ad perfectissimam operationem
huius vitae.

AD TERTIUM dicendum, quod in
perfecta beatitudine perficitur to-
tus homo, sed inferiori parte per
redundantiam a superiori: in bea-

tudine autem imperfecta presen-
tis vitae conuersio, a perfectione
inferioris partis procedit ad per-
fectionem superioris.

ARTICVLVS IIII.

¶ Vtrum si beati-
tudo est intellectu-
tis, sit operatio intellectu-
tis, an
voluntatis.

AD QVARTVM sic proceditur.
Videtur, quod beati-
tudo consistat in actu voluntatis.
Dicitur enim. *
Aug. 19. de ciuitat. Dei, quod bea-
tudo hominis in pace consistit.
Vnde in P. sam. 147. Qui posuit volun-
tatem tuam pacem: sed pax ad volun-
tatem pertinet. ergo beati-
tudo hominis in voluntate consistit.

¶ 2. Præter. Beati-
tudo est summum
bonum: sed bonum est obiectum
voluntatis. ergo beati-
tudo in volun-
tatis operatione consistit.

¶ 3. Præter. Primo mouenti respon-
det ultimus finis: sicut ultimus finis
totius exercitus est victoria,
quae est finis ducis, quod omnes mouet
sed primum mouens ad ope-
randum est voluntas, quia mouet
alias vires, ut infra dicitur. per-
tinet.

¶ 4. Præter. Si beati-
tudo est aliqua
operatio, oportet quod sit nobilis-
sima operatio hominis: sed nobilior
est Dei dilectio, quae est actus
voluntatis, quam cognitio, quae est
operatio intellectus, ut patet per
Apost. 1. ad Corinth. 13. ergo videtur
quod beati-
tudo consistat in
actu voluntatis.

¶ 5. Præter. * Augustinus dicit in
13. de Trinitate. quod beatus est qui
habet omnia quae vult, & nihil
vult male. & post pauca subdit.
Et appropinquat beato, qui bene
vult quodcumque vult: bona
enim beatorum faciunt, quorum
bonorum iam habet aliquid, ip-
sam scilicet bonam voluntatem.
ergo beati-
tudo in actu voluntatis
consistit.

SED CONTRA est, quod Do-
minus dicit Ioan. 17. Hæc est vita
æterna, ut cognoscant te Deum
verum unum: vita autem æterna
est ultimus finis, ut dictum est. er-
go beati-
tudo hominis in cogni-
tione Dei consistit, quae est actus
intellectus.

RESPON. Dicendum, quod ad
beatitudinem, sicut supra dictum
est *, duo requiruntur. Vnum,
quod est esse beatitudinis: aliud
quod est quasi per se accedens eius,
scilicet delectatio ei adiuncta. Di-
co ergo, quod quantum ad id, quod est

nim in quarto distin-
ctione 49. quæst. 4.
rationem hic alla-
tam credit se solu-
re ac infringere, &
multipliciter probat
intentionem suam, scilicet
quod consistat in
actu voluntatis. Ra-
tionem igitur car-
pit in duobus. Pri-
mo in illa proposicio-
ne, Beati-
tudo est
consecutio finis: di-
stinguendo enim ait,
quod duplex est con-
secutio finis. Altera
prima via genera-
tionis, altera prima
via perfectionis: &
quod beati-
tudo consistit
essentialiter in
consecutione prima
secundum ordinem
perfectionis. Talis
autem non est visio
finis, sed amor finis
visio enim est
consecutio prima via
originis. In hoc er-
go secundum ipsum
primo peccat hæc ra-
tio: quia assumit, quod
beati-
tudo consistit
in consecutione prima
via generationis.
Secundo arguit illa
defectus, quia scilicet
non sufficienter
scrutatur actus volun-
tatis circa finem.
Ponit enim litera
duos tantum, scilicet
desiderium & quæ-
sitionem: cum, si
proprie de quiete lo-
quimur, deur ter-
tius: quoniam quies
proprie delectatio
est, & præter eam
est amor. iuxta il-
lud Augustini: Ap-
petitus inhiantis fit
amor fruentis: &
in hoc quietatio uo-
luntatis, qui etiam
quies in fine dici
potest, consistere di-
cit beatitudinem:
nec hoc ratio li-
tere excludit, sed
quietem delectatio-
nis tantum. Inten-
tum autem suum,
scilicet quod bea-
tudo formaliter sit
actus voluntatis, id
est, amor ultimi fi-
nis visio, probat tri-
pliciter. Primum sic:
Beati-
tudo formalis
consistit in actu pro-
pinquiori ultimo fi-
nis extrinseco, quae
est beati-
tudo obiecti-
ta. ergo consistit in
actu voluntatis. An-
tecedens patet: quia
quanto propinquius
simpliciter ultimo fi-
ni, tanto magis ha-
bet rationem finis
ulterioris. Conle-
quentia uero probatur
quia

Inf. 16. an.
2. & artic. 1.
cot. Et 2. ro-
tra ca. 13. &
26. & 17. q.
2. Et mal. q.
16. ar. 2. ad 6.
Et ve. q. 1. ar.
5. ad 8. Et
quod 8. ar.
19. Et opul.
3. c. 107.
11. 19. c. 10.
& 12. tom. 5.

ca. 5. in fine
tom. 1.
7. col. 11. c. 6.
circa in medi-
tom. 5.

q. 2. artic. 6

¶ Super Quaestione
tertia
Articulum
quintum.

In articulo 5. circa illa verba, Diuini bonum non est obiectum intellectus practici: Scoria occurrit dubitatio ex prologo primi sentent. ubi ex eo quod Deus est obiectum rectificarium intellectus creati ad rectam operationem uoluntatis, puta amoris ipsius Dei, & ex ipso sumitur prima principia praxis, utpote ex ultimo fine, uult Deum esse obiectum intellectus practici, cuius oppositum hic dicitur. Sed ad hoc, & similia facile patet responsio ex dictis in primo libro. Ad obiectum siquidem practici intellectus, seu habitus exigit, quod haec & similia habeat pure: si enim habet haec eleuate in re superioris ordinis, supra practicum est. R. dicitur autem dico, qd etiam Trinitatis mysteria uis, practicum tantum cognitionem pariunt. oportet hic seruare illud philosophi, Quolibet profereute contraria, sollicitum esse, stultum est &c.

i. q. 20. ar. 8.
& 4. di. 4. q. 3.
1. ar. 1. q. 3. &
opu. 3. c. 26. 4.
& 1. Eth. lect.
10.

¶ In eodem 7. artic. circa illa uerba. Actus intellectus practici non queritur propter seipsum, sed propter actionem: dubium occurrit, quoniam nobilius non est propter ignobilius, ut finem. constat autem actum intellectus practici esse nobiliorem actione. ergo &c.

¶ Ad hoc ommissis aliorum responsionibus, qualescuq; sint, respondetur, qd actus intellectus practici, potest dupliciter sumi. Vno modo ut actus est intellectus: & sic proculdubio nobilior est actione. Alio modo ut practicus est: & sic est ignobilior actione. Sed contra hoc est, qd causa actiua non est ignobilior effectu: actus autem intellectus practici ut sic, est causa actiua actiua. ergo. Ad hoc & similia dici potest, qd quicquid sit de causa pure actiua, negandum est, quod causa quodammodo acti-

* esp. 10. in
pinc. & c. 8.
parum ante
mediu. 10. 3.

cut quaedam debita dispositio ad ipsam: uoluntas autem bona ponitur in numero bonorum, quae beatum faciunt prout est inclinatio quaedam in ipsa: sicut motus reducitur ad genus sui termini, ut alteratio ad qualitatem.

ARTICVLVS V.

Utrum beatitudo sit operatio intellectus speculatiui, an practici.

AD QUINTVM sic proceditur. Videtur, quod beatitudo consistat in operatione intellectus practici. Finis enim ultimus cuiuslibet creaturae consistit in assimilatione ad Deum: sed homo magis assimilatur Deo per intellectum practicum, qui est causa rerum intellectarum, quam per intellectum speculatiuum, cuius scientia accipitur a rebus. ergo beatitudo hominis magis consistit in operatione intellectus practici, quam speculatiui.

¶ 2. Præter. Beatitudo est perfectum bonum hominis: sed intellectus practicus magis ordinatur ad bonum, quam speculatiuus, qui ordinatur ad uerum. Unde & secundum perfectionem practici intellectus dicimur boni, non autem secundum perfectionem speculatiui intellectus: sed secundum eam dicimur scientes, uel intelligentes. ergo beatitudo hominis magis consistit in actu intellectus practici, quam speculatiui.

¶ 3. Præterea. Beatitudo est quoddam bonum ipsius hominis: sed speculatiuus intellectus occupatur magis circa ea quae sunt extra hominem: practicus autem intellectus occupatur circa ea quae sunt ipsius hominis, scilicet circa operationes & passiones eius. ergo beatitudo hominis magis consistit in operatione intellectus practici, quam intellectus speculatiui.

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit in 1. de Trin. * quod contemplatio promittitur nobis, actionum omnium finis, atque aeterna perfectio gaudiorum.

RESPON. Dicendum, quod beatitudo magis consistit in operatione speculatiui intellectus, quam practici: quod patet ex tribus. Primo quidem ex hoc, quod si beatitudo hominis est operatio, oportet, quod sit optima operatio hominis: optima autem operatio hominis

Est, quae est optima potentia respectu optimi obiecti. Optima autem potentia est intellectus, cuius obiectum optimu est bonum diuinum, quod quidem non est obiectum practici intellectus, sed speculatiui. unde in tali operatione, scilicet in contemplatione diuinorum, maxime consistit beatitudo. Et quia unusquisque uidetur esse id, quod est optimum in eo, ut dicitur in 9. & 10. Ethic. * ideo talis operatio est maxime propria homini, & maxime delectabilis. Secundo apparet idem ex hoc, qd contemplatio maxime queritur propter seipsam: actus autem intellectus practici non queritur propter seipsum, sed propter actionem: ipse autem actus ordinatur ad aliquem finem. unde manifestu est, quod ultimus finis non potest consistere in uita actiua, quae pertinet ad intellectum practicum. Tertio idem apparet ex hoc, quod in uita contemplatiua homo communicat cum superioribus, scilicet cum Deo & angelis, quibus per beatitudinem assimilatur: sed in his quae pertinent ad uita actiua, etiam alia animalia cum homine aequaliter communicant, licet imperfecte: & ideo ultima, & perfecta beatitudo, quae expectatur in futura uita, tota principaliter consistit in contemplatione. Beatitudo autem imperfecta, qualis hic haberi potest, primo quidem & principaliter consistit in contemplatione: secundario uero in operatione practici intellectus ordinatis actiones, & passiones humanas, ut dicitur in 10. * Ethic.

AD PRIMUM ergo dicendum, qd similitudo praedicta intellectus practici ad Deum, est secundum proportionalitatem, quia scilicet habet se ad suum cognitum, sicut Deus ad suum: sed assimilatio intellectus speculatiui ad Deum, est in uisionem, uel informationem, quae est multo maior assimilatio: & tamen dici potest, qd respectu principalis cogniti, qd est sua essentia, non habet Deus practicum cognitionem, sed speculatiuam tantum.

AD SECUNDVM dicendum, qd intellectus practicus habet bonum qd est extra ipsum: sed intellectus speculatiuus habet bonum in seipso, scilicet contemplationem ueritatis: & si illud bonu sit perfectum, ex eo totus homo perficitur, & fit bonus: quod quidem intellectus practicus non habet, sed ad illud ordinat.

ua, quodammodo dispositiua non fit imperfectior: quoniam est non in quantum actiua, in quantum tamen dispositiua imperfectior est, & ordinatur ad id, pro quo disponit, ut finem. Sic autem est in proposito: nam actus intellectus practici, est in genere cause efficientis sic causa actionis, seu factionis, est nihilominus etiam causa eiusdem dispositiua. Disponitur enim homo per actum intellectus practici ad recte agendum, uel faciendum. Cum eam tam ad recte agendum, quam faciendum, pluribus homo indiget, actum practici intellectus ad hoc querimus, ut dispositi simus ac propinqui ad recte agendum, uel faciendum, & sic recte agere, uel facere finis est. Melius tamen, iudicio meo, dicitur, quod aliud est comparare causam actiua effectui: & aliud actioni: quoniam ad illum comparatur ut aequae, aut magis perfecta, ad hanc ut imperfectior: quoniam actio cause actiuae est actus, & effectus eius: & consequenter causa actiua comparat ad actionem, ut potentia ad actum. Sic autem est in proposito: quoniam actus intellectus practici ut sic, respicit actionem, seu factionem, ut actionem ipsius: est enim propter ipsam, ut suum complementum. Cum ergo dicitur, quod causa non est ignobilior effectu, &c. dico qd est non est ignobilior effectu, est tamen ignobilior actione, ut potentia est ignobilior actu: & quod est actio, quam factio comparatur ad actu intellectus practici, ut practicus est, ut actio, & perfectio illius, ut etiam ipsum nomen practici testatur: sonat enim operatum. Constat enim quod operari actus est operari, domesticari, domesticari, & medici mederi, unde quod ad actionem, in principio moralium Aristoteli dixit. Hmōi sermo-nem

Lib. 9. c. 4.
& 8. li. 10. c.
7. ad finem.
tom. 5.

cap. 7. & 8.
tom. 5.